

חנינא, בסוגיה קטנה שעסקה במחלוקת זו, ולאחר מכן נעשה בו שימוש משני, כאשר בעלי סוגייתנו ניסו לברר אם מחלוקת זו יכולה לזרות אור על השאלה המתבקשת לפי החלק הראשון של סוגייתנו בנוגע ליחס בין אמירותיהם של רבי ושל ר' יוחנן. ניתן לסייע להשערה זו מן המקבילה בירושלמי:¹⁰³

הרי שהיו שתי נקיבות ובן אחד ונטלה הראשונה עישור נכסים, לא הספיקה השנייה ליטול עישור נכסים עד שמת הבן, ר' חנינה סבר מימר: השנייה נוטלת עישור נכסים והשאר חולקות אותו בשוה. אמ' ליה ר' יוחנן: תמן בשלא היה להתפרנס, ברם הכא תמכור את השאר ותתפרנס ממנו. ר' טבי בשם ר' יאשיה: טע' דר' חנינה: אין מן המשועבדין (הוא) [היא] גובה, לא כל שכן ממה שלפניה?! ר' יוחנן כדעתיה, דמר ר' זעירא: ר' יוחנן לא גבי. מאן גבי? (ר' חנינה לא גבי) [ר' חנינא ור' אילא גביין].

נראה שהטעם המובא בירושלמי כדברי ר' יוחנן עצמו, "תמן בשלא היה להתפרנס, ברם הכא תמכור את השאר ותתפרנס ממנו", הוא בעצם הטעם המוצע בסוגייתנו על ידי סתם התלמוד, "שאני התם דאיכא רווח ביתא"; ולעומת זאת הטיעון המיוחס לר' חנינא לפי גרסת הבבלי, "גדולה מזה אמרו... ", מקביל לנימוק לשיטתו המובא בירושלמי על ידי ר' טבי בשם ר' יאשיה: "אין מן המשועבדין היא גובה לא כל שכן ממה שלפניה".¹⁰⁴

רב יימר הכיר כבר את התירוץ של סתם התלמוד, המסביר שלדעת ר' יוחנן הבת השנייה אינה זכאית לקבל נדוניה מן העיזבון כי יש לה "רווח ביתא", והקשה על הסבר זה: לפי אותו ההיגיון, לכאורה תפסיד הבת השנייה את זכותה לנדוניה אפילו אם מצאה מציאה! ורב אשי הסביר לו שהכוונה איננה לכל דרך אפשרית שבה הבת תרוויח, אלא לרווח הנובע מאותם הנכסים שמהם היא הייתה אמורה לגבות את נדונייתה.¹⁰⁵

שמיעא לי' דאי הוה שמיעא הוה מקבל לה, ודקא קשיא לך אם כן נימא לי' מי אמרה - היינו טעמא משום דלא אכפת לי', דלא שייכא בהדי דידי' כלל...".

103. ירושלמי ל ע"ד, טור 988, שורות 6-13; התיקון בסוף המובאה נעשה על פי המקבילה לחלק זה בירושלמי גיטין מו ע"ד, טור 1074, שורות 14-16.

104. מספר ראשונים הסבירו את הקל וחומר לפי גרסת הבבלי בדברי ר' חנינא באופן הקרוב לטיעון שבירושלמי, ראו: ריטב"א, טור תקנד והערה 5.

105. ראו לעיל עמ' 45 ואילך ועמ' 65, בנוגע לדברי אמוראים המוסכים על דברי סתם התלמוד ולמשמעות האפשרית של לשונו של רב אשי "קאמינא (לך)" לעניין זה.

המבוססת על מאמר של רבא שנמסר בשתי גרסות מנוגדות: לפי המסורת הראשונה הובאו שלושה מקורות, שניים מהם תנאיים ואחד אמוראי, התומכים לכאורה בדברי רבא, והסוגיה דוחה את הניסיונות להסיק מהם את ההלכה המיוחסת לו, ואילו לפי המסורת השנייה אותם המקורות הובאו כדי להקשות על רבא, והקושיות נדחו בדיוק כפי שנדחו ניסיונות הסיוע לפי המסורת הראשונה.¹⁹⁸

נדירים הרבה יותר המקרים שבהם גרסות שונות של מסורות מיוחסות לחכמים מסוימים. במסכת כתובות יש שש דוגמות כאלו, ונראה שבכולן מתמצה הברל הגרסה ברכיב אחד בלבד, כגון פרטי סיפור או הקשרו של מאמר: בשלושה מקרים ההשוואה נערכת על ידי סתם התלמוד ובשלושה מקרים מסופר על דו-שיח בין שני חכמים שמכירים גרסות שונות של אותו המקור. בשניים מן המקרים הללו חכם אחד מוסר גרסה מסוימת וחכם אחר (פעם רב שימי בר אשי ופעם רב אשי) מעיר לו: "אתון אהא מתניתו לה, אנן אהא מתנינן לה" ומוסר את גרסתו; במקרה אחד גרסה אחת מובאת בסתם ור' אבא מעיר לרב אשי: "אנן בסובלי חלאים מתנינן לה".¹⁹⁹ ייתכן שהמקרים האחרונים שהזכרתי רומזים לכך שהשוואות כאלו נערכו בתדירות גבוהה יחסית בסביבתו של רב אשי - אולי משום שהתכנסו אצלו חכמים ששורשי תורתם נעוצים בבתי מדרש שונים - ואף ייתכן שהמקרה האחרון, שבו נראה שהגרסה המובאת בסתם מזוהה עם גרסתו של רב אשי, עשוי לרמוז לכך שהיה לו מעמד מיוחד בעריכת התלמוד.²⁰⁰

העברות

העברת חומרים ממקומם הראשוני למקומות אחרים שבהם הם יכולים להשתלב - אף

198. ראו להלן עמ' 171 והערה 25, והשוו: עמ' 423, הערה 39; עמ' 547, הערה 100 ועמ'

1078-1079.

199. ראו להלן, מ ע"ב (רב שימי בר אשי, בנוגע למאמר של ריש לקיש), פז ע"א (רב אשי, בנוגע למאמר של רב; ואולי אף בנוגע למאמר של רבה בר אבוה, ראו להלן, עמ' 908), קיא ע"א (ר' אבא [כך צריך לומר, ראו עמ' 1107, הערה 203], בנוגע למאמר של ר' אלעזר).

200. לאמידות דומות כפי חכמים אחרים ראו לדוגמה: בבא מציעא מז ע"א, מנחות מב ע"ב; והשוו: ביצה כ ע"א). השוו: קפלן, עריכת התלמוד, עמ' 62-63, המביא את דברי בכר. מן הראוי לציין נתון נוסף, מלבד ריבוי מאמריו (מספר מאמריו עולה פי כמה על מספר מאמריו של כל אמורא אחר שאחרי זמנו של רב פפא, ראו לעיל עמ' 37), שאולי משמעותי לעניין זה: על חלק גדול מאוד מן המאמרים הללו מסופר שהדברים נאמרו במסגרת שיחה עם חכמים אחרים, רובם ככל הנראה כפופים לו (השוו: קפלן, עמ' 35-42); החכם היחיד שניתן לדמות אותו לרב אשי מבחינה זו הוא רב יוסף, אבל השיחות שבמסגרתן אמר את דבריו היו תמיד עם אביו תלמידו.